

kých škôl, ústavov Slovenskej akadémie vied a rezortných ústavov. Presnejšie zloženie je nasledujúce: z vysokých škôl 41,4 %, z ústavov SAV 14,6 %, z rezortných ústavov 13,4 %, z nakladateľstiev a z oblasti kultúry 10,8 %, z výrobných projekčných a hospodárskych pracovísk 5,1, z úradov, archívov a súdov 5,6 %, učiteľov stredných škôl je 5,6 %, lekárov a pracujúcich v nemocniciach 2,5 %, ostatných cca 1 %. Vysokoškolské vzdelanie má 97,4 %. Zloženie Slovenskej sociologickej spoločnosti teda z hľadiska kvalifikácie aj pracovného zaradenia prihlásených členov plne zodpovedá požadovanému charakteru.

Na záver zvolili výbor Slovenskej sociologickej spoločnosti, ktorej predsedom sa stal akademik Andrej Sirácky, podpredsedom doc. dr. Ján Pašiak, C. Sc., vedeckým tajomníkom Vojtech Wagner, vedecký aspirant sociologického oddelenia pri Filozofickom ústave SAV.

Pre úspešný rozvoj práce je v súčasnosti dôležité rozdeliť členov Slovenskej sociologickej spoločnosti podľa ich záujmovej orientácie do odborných sekcií. Pristúpilo sa predbežne k založeniu sekcií pre tieto oblasti: metodologické otázky, metódy a techniky sociologického výskumu; sociológia dediny (lokalizované v Nitre); sociológia priemyslu; kultúra; mládež; právo; politické vzťahy; zdravotníctvo. Neskoršie podľa možností a želania členov a záujemcov môžu byť vytvorené ďalšie sekcie, napr. pre sociológiu rodiny a výchovy, pre masové komunikácie a iné. V tejto súvislosti treba dodať, že prijímanie nových členov pokračuje aj po ustavujúcom valnom zhromaždení.

Sekcie začali činnosť v polovici mája. Prvá sa zišla sekcia pre metodologické otázky, metódy a techniky sociologického výskumu. Podnetný referát o spoločenskej funkcii sociológie predniesol doc. s. Ján Pašiak. Ostatné sekcie sa zišli koncom mája a v prvej polovici júna. Vyjasnili si koncepciu práce a najbližšie úlohy. Slovenskú sociologickú spoločnosť čakajú významné a náročné úlohy, priekopnícka práca. Ich splnenie predpokladá aktívnu prácu všetkých členov, pretože len v tom je záruka, že sa na Slovensku v plnej šírke rozprúdi čulý ruch v oblasti vedeckého sociologického bádania.

V. Horská

DISKUSIA O FILOZOFICKEJ ANTROPOLÓGIÍ

V posledných rokoch sa pozornosť filozofických pracovníkov na celom svete čoraz viac sústreďuje na problematiku človeka. Azda za najzávažnejší dôkaz jej naliehavej aktuálnosti možno považovať skutočnosť, že za dve hlavné témy XIII. medzinárodného filozofického kongresu boli zvolené: *Problém človeka* a *Kritika našej doby*. Došlo k zdanlivo pozoruhodnému paradoxu, že v dvadsiatom storočí, v dobe najväčšieho rozmachu vied, a teda aj vied o človeku, stal sa človek sám sebe najproblematickejším a pôvod, príčiny, prípadne zákonitosti tohto javu vyústili do novej filozofickej oblasti, nazývanej „filozofická antropológia“ alebo „filozofia človeka“. Je len pochopiteľné, že pri formovaní sa takejto disciplíny, v predmete ktorej sa stretávajú a križujú záujmy mnohých vedných odborov, vznikajú búrlivé diskusie o oprávnenosti jej existencie a predovšetkým o vymedzení predmetu jej bádania.

I v socialistických krajinách sa táto problematika dostáva do popredia, rastie marxistická literatúra zaoberajúca sa filozofickou stránkou ľudskej osobnosti. U nás možno spomenúť prácu Karola Kosika *Dialektika konkrétneho* (1963) a preklad Schaffovej *Filozofie človeka* (1964). Pravda, treba priznať, že ide o problematiku, ktorá sa doteraz v marxistickej filozofii zanedbávala, Schaff hovorí o teoretickej medzere marxizmu. Stojí-

me pred úlohou v čo možno najkratšom čase zameškané dobehnúť a pre nás také závažné problémy človeka seriózne vedeckomaterialisticky rozpracovať.

Oddelenie dialektického a historického materializmu FÚ SAV usporiadalo 22. mája 1964 diskusiu o filozofickej antropológii za účasti pracovníkov tohto ústavu i hostí. Na začiatku odznel referát dr. Ivana Dubského, pracovníka FÚ ČSAV, v ktorom podal náčrt vývinu filozofickej antropológie. Dr. Dubský hovoril úvodom o troch tendenciách v prístupe k filozofickej antropológii. Prvá sa usiluje redukovať antropológiu na jednotlivé empirické antropológie, ako je antropológia fyzikálna, kultúrna, sociálna a iné. Predstavitelia tejto tendencie zastávajú názor, že človek je vedeckým, a nie filozofickým problémom a jeho výskumom sa môžu zaoberať iba vedy o človeku. Je zrejme, že tu ide o obdobu pozitivistickej snahy redukovať filozofické problémy na problémy jednotlivých vedeckých disciplín a upierať filozofickej, všeobecnej rovine právo na existenciu. Druhú tendenciu predstavuje názor podľa ktorého filozofickú antropológiu treba chápať ako doplnkovú disciplínu, akou je napr. etika. Zástancovia tretej tendencie tvrdia, že filozofická antropológia je vraj zbytočná, lebo okruh jej problémov je obsiahnutý v marxistickej filozofii. Vieme však, že hoci problémy človeka sú súčasťou jadra marxizmu, nevenovala sa im zodpovedajúca pozornosť. Pritom ide o špecifický okruh problémov, ktorý si zasluhuje vlastné vymedzenie tak isto ako napr. vedeckomaterialistická gnozeológia, logika a pod.

Vo svojom referáte poukazuje dr. Dubský na to, že formovanie filozofickej antropológie treba chápať ako historický proces, ktorého začiatky sa datujú vlastne už od Descarta, keď po ukončení obdobia scholastiky človek po prvý raz hľadá cieľ, zmysel a kritériá svojho života na tejto zemi a v sebe. Veľkú úlohu vo vývine filozofických názorov na človeka zohráva Kant svojimi známymi otázkami: Čo môžem vedieť? Čo mám robiť? V čo smiem dúfať? — ku ktorým pripojil ešte štvrtú: Kto je človek? Kant tým významne prispel ku konštituovaniu problematiky filozofickej antropológie.

Za bezprostredných predchodcov filozofickej antropológie treba považovať Kierkegaarda, Feuerbacha a Nietzscheho. Zakladateľom modernej filozofickej antropológie na Západe sa stal Max Scheller svojim dielom *Postavenie človeka vo svete* (1928). Za podstatný moment, ktorým sa človek odlišuje od všetkých ostatných tvorov, pokladá jeho schopnosť negácie. Scheller však neprekonal dualizmus ducha a tela. Človeka poníma príliš metafyzicky, pričom nevychádza zo samého života, ale z ducha. Iným pionierom modernej filozofickej antropológie je Helmut Plessner, autor diela *Stupne organického a Smiech a plač*. Ako ďalšieho významného predstaviteľa filozofickej antropológie v Nemecku uvádza I. Dubský Arnolda Gehlena, ktorý vidí u človeka hlavný moment v *konaní*. Človeka treba brať ako konajúcu bytosť, jej schopnosť konať vyplýva z uvedomenia si nedostatočnej vybavenosti človeka v prírode. Gehlen býva kritizovaný pre svoj úzky antropobiologický okruh. Časť svojho príspevku venoval I. Dubský vzťahu existencializmu k filozofickej antropológii. Existencializmus zohral dôležitú úlohu pri centralizovaní filozofického záujmu na človeka. Existencialisti však zaujímajú voči filozofickej antropológii kritický postoj. Zastávajú názor, že antropológia nemôže byť základnou disciplínou, ale musí vychádzať z fundamentálnejších ontologických východísk. Marxistická filozofia nevenovala v odkaze klasikov problematike človeka dostatočnú pozornosť. Hoci nemožno u nich hovoriť o rozvinutej filozofii človeka, táto problematika je obsiahnutá v samých základoch marxizmu, je ich organickou súčasťou a predpokladom mnohých vypracovaných téz. Skoro v každom Marxovom diele možno nájsť množstvo podnetov a je našou úlohou ich zodpovedajúco rozvinúť.

Ďalší referát predniesol dr. Ján Bodnár, vedúci oddelenia dialektického a historického materializmu, na tému *Modely filozofickej antropológie*. Vo svojom príspevku si kládol

za úlohu vymedziť predmet filozofického skúmania problémov človeka. Poukázal na to, že povaha otázok, ktoré si v súčasnosti ľudia kladú, vymyká sa okruhu otázok antropologických vedných disciplín, že ide o otázky kvalitatívne iného charakteru. Človek sa pýta, kto vlastne je, aké je vlastne jeho postavenie vo svete. Pýta sa na svoju podstatu, na základný výmer svojej existencie. Ide teda o komplexnú teóriu človeka, o základné ontologické vymedzenie jeho podstaty, ľudskej reality.

Bytie v celku, a ľudské bytie v ňom, predstavuje, ak sa vychádza z materiálnej jednoty sveta, základnú ontologickú väzbu. Filozofická antropológia nemôže nahradiť ontológiu. Môže z nej iba vychádzať. Filozofia človeka, ako ju chápe napr. Schaff, je skôr aplikáciou filozofickej antropológie na oblasť etiky, sociálnej a individuálnej antropológie, psychoanalýzy a sociálnej antropológie. Vzťah filozofickej antropológie a jednotlivých antropologických a prírodovedných disciplín vlastne predstavuje obdobu vzťahu filozofie a vedy. Dvoma základnými predpokladmi filozofickej antropológie sú všeobecná ontologická orientácia a orientácia na konkrétny poznatkový materiál jednotlivých vedných disciplín, ktoré sa viac-menej zaoberajú výskumom špecifických stránok človeka.

Práve na základe vnútornej väzby filozofickej antropológie s ontológiou možno podľa dr. Bodnára hovoriť o štyroch modeloch filozofickej antropológie, ktoré zodpovedajú štyrom základným typom ontológie. Ide o racionalistický, empirický, iracionalistický a vedeckomaterialistický model filozofickej antropológie. Tri prvé modely sa vyznačujú idealistickým hypostazovaním jedného momentu poznania na celkový princíp a zodpovedajú vcelku všetkým typom idealistických ontológií a filozofických antropológií. V protiklade k nim stavia Bodnár štvrtý model — vedeckomaterialistický, ktorý je obsiahnutý v princípoch marxizmu a v odkaze klasikov; treba ho však ešte vypracovať.

Človek existuje a pôsobí vo svete, ktorý existuje objektívne a nezávisle od neho. Sám je súčasťou tohto sveta, zapadá do rámca vzájomného pôsobenia objektívneho prírodného diania. Človek je aj spoločenským tvorom, je produktom pomerov a spoločenského vývinu, je súhrnom spoločenských vzťahov. No človek existuje a pôsobí aj v sebe samom, duchovne reprodukuje vonkajšiu objektívnu skutočnosť. Je to originálna tvorivá činnosť, ktorej výsledkom je nová idea, nový projekt, podľa ktorého chce ďalej existovať a pôsobiť. Je jedinečným dielom integrovania poznatkov ľudského rozumu, morálnych a etických kvalít na subjektívnej báze ľudskej emotivity. Pri vypracúvaní marxistickej filozofickej antropológie bude preto potrebné rozvinúť niektoré nové pojmy a kategórie, ktoré postihnú jedinečné, špecificky ľudské aspekty. J. Bodnár v súvislosti s tým navrhuje tri: dejinnosť, autentičnosť a existenciálnosť. Ďalej bude treba využiť niektoré psychoanalytické metodologické postupy i postupy fenomenologickej deskripcie, hlavne pokiaľ ide o vymedzenie jedinečných existenciálnych stránok ľudskej osobnosti vo vzťahu k sebe samej a k vonkajšej skutočnosti.

Po odznení referátov sa diskusia sústredila na spresnenie a ozrejmenie niektorých pojmov a momentov filozofickej antropológie. Všeobecne sa konštatovalo, že problematika človeka síce je obsiahnutá v marxistickej filozofii, no nebola jej doteraz venovaná primeraná pozornosť, neboli rozpracované teoretické aspekty tejto problematiky. Účastníci diskusie sa zhodli v tom, že rozvíjanie filozofických stránok problémov ľudskej osobnosti v súčasnej dobe je aktuálne a významné a pri rozpracovaní vedeckomaterialistickej filozofickej antropológie bude treba postupovať systematicky a cielavedome.

E. Jurániová